

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

סדרי עדיפויות בקינוח וחרס ועשבים

(פ"ב א') היו לפניו צרור וחרס - (1) רב הונא אמר: מקנח בצרור (המוקצה), ואין מקנח בחרס (משום סכנה, שמקרע הבשר). (2) ורב חסדא אמר: מקנח בחרס, ואין מקנח בצרור.

ומבאר דמודה רב הונא באוגני כלים (החלקים, ואינם מקרעים הבשר), דמקנח בחרס ואין מקנח בצרור.

היו לפניו צרור ועשבים - רב חסדא ורב המנונא: (1) חד אמר: מקנח בצרור, ואין מקנח בעשבים (ראה להלן). (2) וחד אמר: מקנח בעשבים, ואין מקנח בצרור (המוקצה).

מיתבי: המקנח בדבר שהאור שולטת בו, שיניו התחתונות נושרות (משמע שאין מקנחים בעשבים)!

(ומתרץ) לא קשיא הא בלחין הא ביבשין (לחין אין האש שולטת בהן ומותר).

שיטות הראשונים

צרור וחרס, כמה מקנח: פסקו רי"ף, רמב"ם, ורא"ש, כרב הונא, שמקנח בצרור. וכן פסק השו"ע¹.

קינוח בעשבים: פירש רש"י דמאן דאסר לקנח בעשבים, שהעשבים לחים, וחותרין את הבשר. וכתב: **ורבותינו מפרשים:** משום תלישה. ואיני יודע מהו, דאי בעשבים מחוברין, מי איכא מאן דשרי?! וכמדומה אני דמוקמי לה במחוברין, ומקנח בהן בחיבורן. וכן ביארו רי"ד וריא"ז. וביאר רי"ד, שלא אסרו שימוש במחובר לקרקע, אלא באילנות ובקנים וכיוצא בהן, שהם קשים². ופסקו רמב"ם וריא"ז, כמאן דאמר מקנח בעשבים³. וכן פסק השו"ע⁴.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שיב)

ד... אסור לקנח בחרס, אפלו בחל, משום סכנה שלא ינתק שני הכרפשתא (פ"י המעים התלויים בפי טבעת).
ה. היו לפניו בשבת צרור ואזני חרס חלקים, דכיון דחלקים הם ליכא משום סכנה, מקנח באזן החרס שהוא ראוי לכסות בו פי הפלי; צרור ועשבים, יקנח בעשבים אם הם לחים, אבל ביבשים אין מקנחין מפני שהם חדים ומחתכין את הבשר.
ו. מקנחין בשבת בעשבים לחים אפלו הם מחברים, ובלבד שלא יזיזם; ומשום משתמש במחבר ליכא, דלא אמרו אלא באילן אבל לא בירק.

1. או"ח שיב, ד-ה. מקורות - רמב"ם (הל' שבת כו,ה). רא"ש (סי' ב).

2. כדאמר בפרק בכל מערבין, ל"ד ב'.

3. וכתב ריא"ז, וטלטול העשבים אינו טלטול שהן מחוברין, ואין חוששין שמא יתלוש העשבים בקינוחו, שדבר שאין מתכוין מותר. ונראה בעיניי שאם היו עשבים לחים ביותר, שאי אפשר שלא יתלוש בקינוחו, הרי זה אסור. ואם היו העשבים יבשים אינן ראויין לקינוח, שהמקנח בדבר שהאור שולטת בו שיניו נושרות, ומקנח בצרור ואינו מקנח בעשבים היבשים.

4. או"ח שיב, ה-ו. וביאר המשנ"ב (ס"ק יט) שמש"כ השו"ע 'מקנחים בעשבים לחים אפילו הם מחוברים, ובלבד של יזיזם', היינו שלא ישמוט אותם ממקום חיבורם משום תלישה. מקורות - רמב"ם (הל' שבת כו,ה).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

שיעור הוצאת חרס

- (פ"ב א') **משנה:** (1) חרס (שיעור הוצאתו) כדי ליתן בין פצים (קרש) לַחֲבֵרוֹ (כשמסדרים קורות על הארץ, ויש חלל בין אחד לחברו, מניחים שם חרס שלא יתעקמו, והוא שיעור מועט). דברי רבי יהודה.
- (2) רבי מאיר אומר: כדי לחתות בו את האור (להעביר בו גחלים בווערות ממקום למקום).
- (3) רבי יוסי אומר: כדי לקבל בו רביעית (הלוג מים, והוא שיעור מועט משיעורו של רבי מאיר; שכן כפי מסקנת הגמרא, רבי מאיר דיבר על חרס גדול לחתות אש ממדורה גדולה).

שיטות הראשונים

שיעור הוצאת חרס: פסק הרמב"ם (הל' שבת יח,יא) כרבי יוסי, ששיעור הוצאת חרס, כדי לקבל בו רביעית.

הדרן עלך המוציא יין

פרק אמר רבי עקיבא

טומאת עבודה זרה

- (פ"ב א') **משנה:** אמר רבי עקיבא: מניין לעבודה זרה שמטמאה במשא כנדה, שנאמר⁵ (בענין עבודה זרה) "תִּזְרָם (תרחיקם) כְּמוֹ דָּוָה צֵא תֹאמַר לוֹ"; מה נדה (=זוה) מטמאה במשא, אף עבודה זרה מטמאה במשא.
- תנן** התם (עבודה זרה, פרק כל הצלמים, מ"ז א'): מי שהיה ביתו סמוך לעבודה זרה, ונפל, אסור לבנותו (שמהנה העבודה זרה). כיצד יעשה? כונס לתוך שלו ד' אמות ובונה. היה שלו ושל עבודה זרה (שהיה חצי מקום הכותל של עבודה זרה), נידון מחצה על מחצה (המחצה שלו בלבד כלולה בארבע אמות שחייבוהו חכמים להיכנס בתוך שלו, לפי שחייבוהו חכמים להרחיק משלו ד' אמות).
- אבניו ועציו ועפריו (של הכותל) - (1) מטמאים כשרץ (במגע ולא במשא), שנאמר⁶ "ולא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם כְּמֹהוּ) שֶׁקָּץ תִּשְׁקָצְנוּ (ותעב תתעבנו כי חרם הוא)". (2) רבי עקיבא אומר: כנדה, שנאמר "תִּזְרָם כְּמוֹ דָּוָה"; מה נדה מטמאה במשא (את אדם הנושאה), אף עבודה זרה מטמאה במשא.
- (פ"ב ב') (4) אמר רבה: במשא דכולי עלמא לא פליגי דמטמאה, דהא אתקש לנדה. כי פליגי באבן מסמא (אבן

5. ישעיהו ל,כב: וטמאתם את צפוי פסילי כספך ואת אפדת מסכת זהבך תזרם כמו דָּוָה צֵא תֹאמַר לוֹ.

6. דברים ז,כז.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שמוה על גבי יתידות וכלים תחתיה, ונדה או זב יושבים עליה, אע"פ שאינם מכבידים על הכלים, טמאים); רבי עקיבא סבר כנדה, מה נדה מטמאה באבן מסמא, אף עבודה זרה מטמאה באבן מסמא. ורבנן סברי כשרץ, מה שרץ לא מטמא באבן מסמא, אף עבודה זרה לא מטמאה באבן מסמא.

ולרבי עקיבא, למאי הלכתא איתקש לשרץ? למשמשיה (של הע"ז, שמטמאים רק במגע).

ולרבנן, למאי הלכתא איתקש לנדה? למשא, ולוקשה רחמנא לנבלה! אין הכי נמי. אלא: מה נדה אינה לאברין, אף עבודה זרה אינה לאברין.

(2) ורבי אלעזר אמר: באבן מסמא דכולי עלמא לא פליגי דלא מטמאה. כי פליגי במשא; רבי עקיבא סבר כנדה, מה נדה מטמאה במשא, אף עבודה זרה מטמאה במשא. ורבנן סברי כשרץ, מה שרץ לא מטמא במשא, אף ע"ז לא מטמאה במשא.

ורבי עקיבא למאי הלכתא איתקש לשרץ (שאינו מטמא במשא)? למשמשיה. ורבנן למאי הלכתא איתקש לנדה? מה נדה אינה לאברין (אם נחתך אבר ממנה, מטמא במשא ובאוהל משום תורת אבר מן החי, אבל לא משום תורת אבר מן הנדה. ונפקא מינה דלא מטמא באבן מסמא), אף עבודה זרה אינה לאברין.

ורבי עקיבא, למאי הלכתא איתקש לנדה למשא, לוקשיה לנבלה! אין הכי נמי, אלא: מה נדה אינה לאברין, אף עבודה זרה אינה לאברין.

שיטות הראשונים

מקור דין טומאת עבודה זרה: כתב הרמב"ם (הל' שאר אבות הטומאות ו,א) "טמאת עבודה זרה - מדברי סופרים, ויש לה רמז מן התורה: "הסרו את אלהי הנכר אשר בתככם והטהרו..." (בראשית לה,ב). ארבעה אבות הטמאה יש בה: עבודה זרה עצמה, ומשמשיה, ותקרבת שלה, ויין שנתנסף לה. וטמאת כלן מדבריהם."

אבניו ועציו ועפריו מטמאים כשרץ: כתבו תוספות וריטב"א, דאפילו למאן דאמר (עבודה זרה מ"א ב') עבודה זרה שנשתברה מאיליה מותרת, הא מוקי לה בירושלמי כגון שהשתחוה לכל אבן ואבן ולכל עץ ועץ ולכל עפר ועפר, דהוי ע"ז שלימה. ובעל המאור והמאירי כתבו, שלא נאמר כן אלא בע"ז העשויה בתבנית בריה, איברים איברים; אבל בית שהוא ע"ז, אין בו דין אברים להפקיע טומאה מהם בכך. ומדברי הרמב"ם מבואר, שהבית אינו ע"ז, אלא משמש לע"ז שבתוכו, ולכן חומרנו שמטמא לאיברים, כדין משמשי ע"ז.⁷

במה מטמאה עבודה זרה: פסקו רבינו חננאל והרמב"ם כדעת רבי אלעזר, שמחלוקת רבי עקיבא וחכמים בטומאת משא, ומודים באבן מסמא שאינה מטמאת. ופסקו כחכמים לקולא שאינה מטמאה במשא.⁸

7. והרמב"ם לשיטתו (ראה להלן), שחידש משמשי ע"ז חמורים בכך שמטמאים לאיברים. מאירי. מקורות - תוספות (פ"ב ב', ד"ה אבניו). ריטב"א (ד"ה היה). בעל המאור (לד ב ברי"ף, ד"ה והא דבעי). מאירי (פ"ב ב', ד"ה שמא, ועיי"ש באריכות בעוד מהלכים, ודחיתם).

8. דרבא משני בשינוייא דחיקי, וטומאת ע"ז דרבנן היא. מקורות - רמב"ם (הל' שאר אבות הטומאות ו,ב).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

נתיבי הלכה - הדף היומי

השתלשלות ההלכה מהדף
עד השולחן ערוך

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

קולת טומאת עבודה זרה: כתב הרמב"ם (הל' שאר אבות הטומאות ו,ג): "כְּקֵלִי אַבּוֹת הַטְּמָאוֹת דָּנוּ בָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁטְמֵאתָהּ מִדְּבָרֶיהֶם: עָשׂוּ אוֹתָהּ כְּשֶׁרֶץ, שְׂאִינוֹ מְטַמֵּא בְּמִשְׁאֵא, וְכַמֵּת, שְׂאִינוֹ מְטַמֵּא אֶלָּא בְּכַזֵּית, וְכַנְדָּה, שְׂאִינָה מְטַמֵּאתָהּ לְאַבְרָיִם."

משמשי עבודה זרה: כתבו הראשונים שלכולי עלמא משמשי עבודה זרה יש בהם רק טומאת מגע ולא משא⁹. אבל כתב הרמב"ם שחמורים מע"ז עצמה בכך שישנם לאיברים. וכתב, "כָּל מְשֻׁמְשֵׁי עֲבוֹדַת זָרָה - כְּשֶׁרֶץ: מְטַמֵּאִין אָדָם וְכֻלָּיִם בְּמַגֵּעַ וְכֻלֵּי חָרָס בְּאֵוִיר, וְאֵינָן מְטַמֵּאִין בְּמִשְׁאֵא. וְשַׁעוֹר טְמֵאתָן בְּכַזֵּית. וְאֶפְלוֹ קֶצֶץ מְשֻׁמְשֵׁיהָ כַּזֵּית מִן הַכֵּלִי - מְטַמֵּא כְּשֶׁרֶץ; וְזֶה חִמְרָא בְּמִשְׁמֻשְׁיָהּ יוֹתֵר מִעֲבוֹדַת זָרָה עֲצָמָה. וּבֵית עֲבוֹדַת זָרָה, אֲבָנָיו וְעֲצָיו וְעִפְרוֹ - מְטַמֵּאִין בְּכַזֵּית בְּמַגֵּעַ כָּכֵל הַמְשֻׁמְשֵׁין."¹⁰

9. ואף על גב דתני לה לעבודה זרה ומשמשיה גבי הדדי, לא מדמינן להו אהדדי, אלא הא כדאיתא והא כדאיתא. בעל המאור. וכתב ריטב"א, דסברא היא שאין משמשי עבודה זרה מטמאין כעבודה זרה ממש ודי להם שיהו טמאין כשרץ. וכל שכן למאי דאסיקנא בשילהי שמעתא, דטומאה זו אינה מדאורייתא אלא מדרבנן, שאין ראוי לגזור במשמשי חומרא דע"ז עצמה.

10. מקורות - רמב"ם (הל' שאר אבות הטומאות ו,ה). בעל המאור (לד ב ברי"ף). ריטב"א (פ"ב ב', ד"ה ולר"ע).